

В.І. Граб

МІСЦЕ НАРОДЖЕННЯ ВОЛОДИМИРА ГРІНЧЕНКА

Виправлено помилку щодо місця народження В.А. Грінченка.

К л ю ч о в і с л о в а: археологія, персоналія, Володимир Грінченко, місце народження.

Володимир Автономович Грінченко (1900—1948) належав до покоління археологів, які особливо активно проявили себе в 1930-і рр. Зокрема, вчений брав участь у Дніпрогесівській експедиції (Нестуля 1991) і саме тоді відкрив визначну пам'ятку — Вознесенський комплекс (Грінченко 2010). На тому місці встановлено меморіальну дошку з викарбованим написом: «Грінченко Володимир Автономович, 15.07.1900—19.04.1948, археолог, музеєзнавець. У 1930 р. у складі Дніпрогесівської археологічної експедиції дослідив на території ВАТ «Запоріжжкокс» унікальну пам'ятку VII—VIII ст. Вознесенське поховання. 2012» (Дровосекова 2012, рис. 5).

По тому Володимир Автономович завідував відділом у Харківському історичному, а згодом — у Центральному історичному музеї в Києві. Тут він очолив відділ, який здійснив величезну роботу з прийняття на зберігання та впорядкування колекцій реорганізованих музеїв — Етнографічного, Музею діячів АН України, Всеукраїнського історичного музею і численних збірок, переданих Музейним містечком, Музеєм західного мистецтва, матеріалів з розкопок Ольвії за 1935—1936 рр. та ін.

Та скоро на В. Грінченка розпочалися гоніння. За методикою влади тих часів, спочатку його цькували в пресі як «ворога музеїв» (Білокінь 2006, с. 231), а від цього було вже зовсім недалеко до «ворога народу». 5 жовтня 1937 р. Володимира Автономовича звільнили з роботи, а в квітні 1938 р. арештували. 17 жовтня 1939 р. постановою Особливої наради НКВС СРСР за сфабрикованою справою в належності до антирадянської Української контрреволюційної організації вченого засудили на п'ять років ув'язнення у виправно-трудових таборах.

© В.І. ГРАБ, 2014

Під час допитів катували. Про це Володимир Автономович розповів так: «На моє прохання очної ставки з членами контрреволюційної організації, до якої включили і мене, слідчий відповів, що я її отримаю лише тоді, коли мої кістки будуть повністю потрошені, а шкіра стане суцільним мішком. Тут же він передзвонив слідчому Крещанівському і попросив у нього «махалку»... Через дві хвилини останній заїс до кабінету задню ніжку стільця, дав мені нею в зуби і запитав, чи бачу я, що це таке, а також, чи усвідомлюю, що буде надалі» (Нестуля 1991, с. 205). Скільки продовжувалося це катування, невідомо, але Володимиру Автономовичу довелося підписати все, що від нього вимагали. За таких обставин у документах слідчої справи з'явилася с. Мохурівка Диканського р-ну Полтавської обл. як місце народження вченого.

Власне на цей документ спирався перший дослідник творчої біографії В.А. Грінченка — О.О. Нестуля (там само), а потім й інший (Білокінь 2006, с. 230—231). Такі дані відображено і в збірнику, присвяченому так зв. Вознесенському скарбу (Дровосекова 2012, с. 153). Так с. Мохурівка ствердилося як місце народження вченого.

Але автор звернув увагу на те, що такого населеного пункту ні на картах, ні в довідниках адміністративно-територіального поділу, ні реально на території Полтавщини, зокрема нинішнього Диканського р-ну, не було. Цілком очевидно, що тут вкралася помилка. Можна припустити, що змучений катуваннями В.А. Грінченко нерозбірливо назвав місце народження або так його розчув напівграмотний кат, необізнаний з місцевою топонімією.

З метою усунення цієї помилки та можливого увічнення пам'яті В.А. Грінченка на його батьківщині автор здійснив пошук відомостей

III. Розділ

Порядк. №	Прізвище, ім'я та по батькові, уродженець (республіки, краю, області, району, села, міста), роздільний стан, зазначити дітей, молодших 16-ти років, що проживають з цією особою	Рік і місяць народження	Коли і звідки прибув: республіки, краю, області, району, села, міста. Якщо переїз (з іншої вулиці, будинку) в самому місті — зазначити назву вулиці та № будинку	Дата приїзду та на який час	Національність і підданство	Ким, коли, на який строк видано паспорт, № та серія паспорта
1	2	3	4	5	6	7
3	Киселич Григорій Ієрохимович с. Мазури Глухівського р-ну і обл.	10/5 1929	з Полтави вул. Митрофанова, кв. № 2а	Митрофанова	Україна	3 год. МВС 12/17 48р 1 рік № 18285
9	Грінченко Владимир Автономович х. Цокурівка Диканський район, Полтавська обл. (быв. Харків.)	15 VII 1900	УССР, Киевская обл. с. Мироновна Мироновский район	Робота	Україна	Мироновс-кий РОМ МВС 8-члп. 1947. 1.2.49 № 1363
10	Попов Юрий Васильевич с. Воронинград. Занбас	17 VII 1928	з Аудина Полтавская обл. В.Вай. № 7 1944г.	кооперативне підприємство	Україна	Винницький 3. р.п. Митрофанова 2/12-48. 1 год. № 19081
14	Худолій Борис Федорович	7/6	Волынская обл.			3 год. МВС

Фотокопія прописки В.А. Грінченка в Домовій книзі

про нього в Полтавському державному обласному архіві, а також виїздив у місті можливого мешкання родичів Володимира Автономовича, зокрема в с. Велика Рудка Диканського р-ну. На території колишнього хут. Цокурівка поблизу Великої Рудки автор знайшов пам'ятник загиблим від рук денікінців партизанів Арсенція Гудзя та братів Андрія та Йосипа Степановичів Грінченків, але місцеві мешканці ні про археолога, ні про його родичів нічого не знали. Ніхто не відгукнувся й на публікацію «Де народився археолог?» у Диканській районній газеті (Габ 2013).

У травні 2013 р. пошуки привели автора до Полтави, до будинку на вул. Верховинця (кол. Гора Марата), 10, в якому, за даними архіву Центрального відділу державної реєстрації актів громадського стану м. Полтава, мешкав В.А. Грінченко в останні місяці життя. Господар будинку Малий Борис Віталійович дозволив автору ознайомитися з Домовою книгою. В ній під порядковим номером 9 значився прописаний Грінченко Володимир Автономович, уродженець «х. Цокуровка Диканський район Полтавской обл. (быв. Харьк.)», 15.07.1900 року народження, який прибув на роботу із с. Миронівка Миронівського р-ну Київської обл. Та-

кож зазначено, що паспорт йому видано 8 серпня 1947 р. на один рік Миронівським РВМВС і що він військовозобов'язаний і «науч. работн.» Прописка датована березнем 1948 р.

Домова книга дала відповідь не тільки на запитання, де народився вчений, а й чому він оселився в цьому будинку. В ньому мешкали Худолій Євфросинія Автономовна, 1897 року народження, та Попова Домна Автономовна, 1905 року народження, — теж уродженки хут. Цокурівка. Хутір з такою назвою значиться в адміністративному покажчику Полтавської округи (Список... 1927, с. 21). З огляду на досить рідкісне ім'я Автоном, яке значиться по-батькові у вказаних осіб, а також роки їх народження можна впевнено зробити висновок, що археолог, прибувши до Полтави, оселився в сестер. Заодно можна стверджувати, що В.А. Грінченко народився на хут. Цокурівка поблизу с. Велика Рудка нині Диканського р-ну Полтавської обл.

Наостанок додамо, що назва хутора дивним чином перегукується з Цокуровою балкою, в яку, за схемою археолога М. Міллера, скочувалася Вознесенська гірка — місце знахідки «скарбу» (Міллер 2010, с. 50). Але це вже інша тема.

Білокінь С. Музей України. Збірка П. Потоцького. — К., 2006.

Габ В. Де народився археолог? // Трудова слава. — Диканька, 2013. — № 39/40 за 17 травня. — С. 3.

Грінченко В.А. Пам'ятка VIII ст. коло с. Вознесенки на Запоріжжі // Повернута спадщина. — Запоріжжя, 2010. — С. 12—47.

Дровосєкова О.В. З історії відкриття Вознесенського комплексу // Старожитності Лівобережного Подніпров'я. — Полтава, 2012. — С. 152—159.

Міллер М. Могила князя Святослава // Повернута спадщина. — Запоріжжя, 2010. — С. 49—58.

Нестуля О.О. Сплундрована доля (В.А. Грінченко) // Репресоване краєзнавство (20—30-і роки). — К., 1991. — С. 204—209.

Список залюднених місць Полтавської округи за Всесоюзним переписом на 17 грудня 1927 року. — Полтава, 1927.

Надійшла 22.04.2014

В.И. Граб

МЕСТО РОЖДЕНИЯ ВЛАДИМИРА ГРИНЧЕНКО

В биографии археолога Владимира Автономовича Гринченко (1900—1948) указывают место его рождения — с. Мохуровка на Полтавщине. Действительно, оно фигурирует в протоколе допроса ученого. Но автор обратил внимание, что такой населенный пункт не значится в справочной литературе и архивных документах. Видимо, название села появилось из-за неразборчивого произношения пытаемого ученого и/или неграмотности палачей.

Поиски привели автора к Домовой книге по последнему месту жительства В.А. Гринченко — г. Полтава, ул. Верховинца, дом 10, в которой указано место его рождения: хут. Цокуровка Диканьского р-на Полтавской обл. Домовая книга дала ответ и на вопрос, почему ученый поселился здесь. Исходя из отчества (а оно редкое), в доме жили две его сестры и, что важно, также уроженки хут. Цокуровка на Полтавщине.

Таким образом, есть все основания считать, что В.А. Гринченко родился на хут. Цокуровка недалеко от с. Великая Рудка ныне Диканьского р-на Полтавской обл.

V.I. Hrab

VOLODYMYR HRINCHENKO'S PLACE OF BIRTH

Mokhurivka village in Poltava region is indicated in the archaeologist Volodymyr Avtonomovych Hrinchenko's biography (1900—1948). Indeed, it appears in protocol of the interrogation with the researcher. However, the author has paid attention to the fact that there is no such settlement in reference literature and archive documents. Apparently, the name of the village appeared owing to the indecipherable pronunciation of the tortured scholar and/or ignorance of the executioners.

Searching led the author to the house-register of V.A. Hrinchenko's last place of life: Poltava, 10, Verkhovyntsia St. In this book, the place of his birth is indicated as following: Tsukorivka hamlet in Dykanka Region of Poltava Oblast. House register also allows answering the question why the scholar settled here. Coming from the patronymic, which is rare, his two sisters lived in that house, and they also, and this is important, were born in Tsukorivka hamlet in Dykanka Region of Poltava Oblast.

Consequently, there are all reasons to consider that V.A. Hrinchenko was born in Tsukorivka hamlet not far from Velyka Rudka village of today Dykanka Region in Poltava Oblast.